

ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку національної економіки України дослідження окремого її регіону є вельми важливим та актуальним. Він є головним суб'єктом формування сприятливого середовища для залучення інвестиційних ресурсів з врахуванням специфіки та особливості територій. Масштаби інвестиційних надходжень та ефективність їхнього використання виступають ключовим фактором економічного розвитку регіону, розкриття його потенціалу та підвищення конкурентоспроможності у сучасних ринкових умовах.

Зважаючи на значні диспропорції в економічному розвитку регіонів України, наразі спостерігається асиметрія і в надходженні прямих іноземних інвестицій у регіони України. У зв'язку з цим актуальності набувають питання, пов'язані з вивченням умов створення сприятливого інвестиційного середовища та клімату регіону, підвищення рівня його інвестиційної привабливості та ефективним використанням залучених інвестиційних ресурсів.

Отже, метою даного дослідження є аналіз територіальних аспектів залучення прямих іноземних інвестицій в контексті забезпечення якісного економічного зростання та реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки України.

Зазначимо що соціально - економічний стан регіонів України характеризується проявами гострих криз, виникнення та розвиток яких обумовлені, загалом, негативними наслідками реструктуризації промислових підприємств, військовим конфліктом на сході держави та економічною і політичною кризою. Тобто економічна та політична ситуація, яка склалася сьогодні в Україні вагомо ускладнює залучення інвестицій і негативно впливає на поведінку закордонних інвесторів. Інвестиційний процес в Україні характеризується відсутністю стабільності та значною залежністю обсягів капітальних інвестицій від зовнішніх та внутрішніх факторів, зокрема, від недостатнього розвитку фінансових ринків, слабого валютного регулювання, складності ліцензійних і митних процедур тощо.

Зазначимо, що через значну нерівномірність розподілу капіталу за регіонами, взагалі, країни та їхні регіони виступають конкурентами в боротьбі за вільні інвестиційні ресурси. Для забезпечення симетрії інвестиційних надходжень за регіонами України використовується регіональна політика залучення інвестицій, яка націлена на вирішення певних соціальних програм, що є в регіоні, та є чинником забезпечення сталого економічного зростання. Головною ж метою регіональної політики є створення умов для ефективних інвестиційних вкладень в економіку регіону із-за кордону. Результатом таких капіталовкладень для регіону має стати підвищення його бюджетної ефективності шляхом зростання доходної частини чи скорочення витратної частини регіонального бюджету [1, с. 98–99]. Саме тому є необхідним дослідження надходжень іноземних інвестицій за регіонами в контексті структурних змін. Темпи зростання прямих іноземних інвестицій України за регіонами у 2012-2017 рр. наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Темпи зростання обсягу ПІІ у регіонах України за 2008-2014 рр., у % до попереднього року

Регіони	Роки					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Вінницька	110,3	109,6	124,7	72,1	84,2	95,8
Волинська	133,3	130,6	89,7	79,5	91,1	100,9
Дніпропетровська	95,9	97,0	90,2	64,8	69,4	87,1
Донецька	82,2	100,2	106,2	61,3	75,3	71,5
Житомирська	135,1	110,0	107,7	71,6	85,7	97,1
Закарпатська	95,6	116,6	107,7	76,4	93,3	101,7
Запорізька	103,8	109,6	104,6	78,4	80,9	125,8
Івано-Франківська	126,6	103,0	126,6	113,8	90,4	98,8
Київська	108,9	104,9	108,5	89,7	91,0	95,2
Кіровоградська	114,2	152,8	161,8	48,0	74,4	112,2
Луганська	113,3	110,1	105,2	70,0	76,8	98,3
Львівська	109,6	101,2	104,8	86,8	91,9	100,9
Миколаївська	92,1	160,7	115,6	80,9	93,0	100,3
Одеська	110,2	133,5	102,6	85,6	93,0	100,0
Полтавська	127,4	134,4	113,0	97,6	96,2	100,3
Рівненська	93,8	107,0	105,3	82,9	82,3	79,9
Сумська	100,6	106,8	109,4	62,3	75,6	95,4
Тернопільська	103,6	103,2	107,8	81,0	88,2	98,0
Харківська	103,6	77,3	98,0	81,1	89,9	41,1
Херсонська	101,6	133,4	109,4	75,7	101,3	95,4
Хмельницька	102,1	109,8	109,5	84,2	87,5	95,6
Черкаська	98,7	308,9	100,6	57,8	67,8	96,1
Чернівецька	100,0	103,7	124,9	85,5	86,2	96,6
Чернігівська	106,3	104,1	122,3	77,7	92,3	262,0
м.Київ	116,3	111,4	107,6	77,9	96,0	116,2

Розраховано автором на основі [2]

Зауважимо, що згідно з табл. 1 динаміка зростання ПІІ в більшості регіонів України протягом 2012-2017 рр. не є постійною та значно коливається. Приріст ПІІ протягом 2016 р. спостерігався тільки в Херсонській області, тому що загальний обсяг залучених інвестицій Україною знизився, бо іноземні інвестори вилучили інвестиції з АР Крим, Донецької та Луганської областей. Зазначимо, що в 2015-2016 рр. значно скоротилися обсяги іноземних інвестицій в Донецькій та Луганській областях через військовий конфлікт та дестабілізацію суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації. Але в 2017 р. ситуація з залученням інвестицій за регіонами дещо поліпшилася, зростання обсягів ПІІ спостерігалось вже в 8 областях – Волинській (на 0,9%), Закарпатській (на 1,7%), Запорізькій (на 25,8%), Кіровоградській (на 12,2%), Полтавській Львівській та Миколаївській (на 0,3%; 0,9% та 0,3% відповідно), Чернігівській (де обсяг залучених ПІІ зріс у 2,62 рази) та м. Києві (на 16,2%).

Також зазначимо, що ширина потоку темпів приросту між українськими областями значна, наприклад, у 2012 р. Житомирська область була лідером за приростом ПІІ (135,1%), а найнижчий показник продемонструвала Донецька область, де відбулося скорочення

надходжень (на 17,8%), у 2017 р. широта потоку становить 220,9 відсоткових пунктів (Чернігівська область – 262,0 %, Харківська область – -41,1 %). Тобто ширина потоку зростання прямих іноземних інвестицій у регіони України протягом аналізованого року, змінилася у 4,18 рази. Тобто існує негативна тенденція нерівномірності залучення інвестиційного капіталу за регіонами України.

Також треба зауважити, що явних лідерів серед областей за темпами притоку інвестицій немає. Якщо у 2012 р. до трійки лідерів за зростаннями темпів обсягу інвестиційних надходжень входили Волинська, Житомирська та Полтавська області, то в 2017 р. лідерами за залученнями ПІІ стали Запорізька та Чернігівські області, та м. Київ. А ось до переліку регіонів з найменшим зростанням ПІІ у 2012 р. можна зарахувати Донецьку, Рівненську та Миколаївську області, то у 2017 р. це – Донецька, Рівненська та Харківська області України, що, знову ж таки, відображає значну асиметрію в темпах надходжень іноземних інвестицій.

Доцільним буде подати варіаційно-динамічну таблицю зміни темпу зростання прямих іноземних інвестицій у регіони України за 2012-2017 рр. (дивись табл. 2).

Таблиця 2

Варіаційно-динамічна таблиця зміни темпу зростання ПІІ за регіонами України за 2012 -2017 рр.

Діапазон темпу зростання ПІІ за регіонами України, %	Роки						Кількість областей у діапазоні	Частка обл. у діапазоні, %
	2012	2013	2014	2015	2016	2017		
<42	-	-	-	-	-	1	1	0,68
43-65	-	-	-	5	-	-	5	3,38
66-88	1	1	-	17	12	3	34	22,97
89-111	17	16	18	2	13	17	82	55,41
112-134	6	5	6	1	-	3	20	13,51
135-157	1	1	-	-	-	-	2	1,35
158-180	-	1	1	-	-	-	2	1,35
>181	-	1	-	-	-	1	2	1,35
Сума	25	25	25	25	25	25	148	100

Розраховано автором

Отже, результати проведеного аналізу іноземної інвестиційної діяльності в Україні свідчать про те, що у більшій частці областей за аналізований період загалом (55,41 % або 82 області) з досліджуваної вибірки спостерігається зростання темпу обсягів ПІІ у межах 89 - 111%. Також виявлено, що у 75 з 148 досліджуваних випадків відбувся приріст, що становить більше половини (51%) від загальної кількості обстежень.

Таким чином, проведене дослідження свідчить, що переломним моментом у тенденції до зростання темпів надходження прямих іноземних інвестицій став саме 2015 р., коли позитивний приріст залучених ПІІ вперше мала лише одна область України. Також ми побачили наявність нестабільності у нарощуванні темпів ПІІ, бо регіони-лідери за інвестиційними надходженнями в одному році можуть стати на останні місця у наступному. Зауважимо, що за аналізований період спостерігається негативна тенденція у вирівнюванні

потоків інвестицій в регіонах України, широта потоку темпів приросту між українськими областями зростає майже у 5 разів, що свідчить про велику диспропорцію у розвитку регіонів країни.

Отже, виявлені нами тенденції інвестиційних надходжень – це наслідки незбалансованої та неефективної регіональної та загалом державної інвестиційної політики. Для істотних змін у залученні ПІІ та вирівнюванню потоків капіталу між регіонами України середовища необхідно сформувати дієву інвестиційну політику, яка б враховувала усі можливості та потреби розвитку кожного окремого регіону і була спрямована на збільшення інвестиційної привабливості територій.

Список джерел:

1. Старченко К. *Інвестиції: теорія і практика: Монографія.* – Мюнхен: Український Вільний Університет Серія: *Viria*, Т.52, 2011. – 236 с.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.